

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ВОДИТЕЛЕЙ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ И ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ УЧАСНИКОВ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ: СОЦИАЛЬНЫЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

УДК 371

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Є.М. Воронова, доцент, ХНАДУ

Анотація. Досліджується проблема навчання соціопсихологічній комунікативності студентів технічного вузу за допомогою дисципліни «Іноземна мова». Розглядаються сучасні технології навчання іноземній мові на факультеті транспортних систем ХНАДУ.

Ключові слова: комунікативність, проектний метод, ситуативні ігри, мотивація, професійна комунікативність.

ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Е.М. Воронова, доцент, ХНАДУ

Аннотация. Исследуется проблема обучения социопсихологической коммуникативности студентов технического вуза посредством дисциплины «Иностранный язык». Рассматриваются современные технологии обучения иностранному языку на факультете транспортных систем ХНАДУ.

Ключевые слова: коммуникативность, проектный метод, ситуативные игры, мотивация, профессиональная коммуникативность.

FOREIGN LANGUAGE AS A MEANS OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL COMPETENCE FORMATION

Ye. Voronova, Associate Professor, KhNAHU

Abstract. The problems of social-psychological competence formation with higher technical school students by «Foreign language» discipline are described. Modern technologies of special foreign language communication teaching at the faculty of transport system of KhNAHU are considered.

Key words: social-psychological competence, communication, modern technologies, method of projects, motivation, professional communication.

Вступ

Особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є різноманіття застосування іноземної мови у професійній діяльності інженерів. Це різноманіття обумовлене цілим рядом чинників, серед яких слід відзначити специфіку галузей інженерії, видів інженерної діяльності, різних типів підприємств. Під соціа-

льною компетенцією інженера розуміється професійно-особистісна характеристика фахівця, здатність продуктивно взаємодіяти з іншими людьми, брати участь у прийнятті групових рішень, уникати конфліктів або врегульовувати їх, а також усвідомлення відповідальності інженера за свою професійну діяльність перед суспільством, колегами, роботодавцем у мінливих соціальних умовах!

[1]. Соціально-психологічна культура інженера – це розуміння і врахування закономірностей та особливостей функціонування фахівця в соціопсихологічній системі. Інженер – це соціотехнічна професія: 50 % – взаємодія з іншими людьми, 50 % – робота з технікою. Звідси постає необхідність формування соціопсихологічної культури інженера, що включає в себе відповідальність за людей, які знаходяться у підпорядкуванні. У цьому зв'язку дисципліна «Іноземна мова» володіє значним педагогічним потенціалом для формування соціальної компетенції у майбутніх інженерів, що полягає в сутності феномена «мова», що є соціальним феноменом, основною функцією якого є спілкування.

Аналіз публікацій

Теоретичний аналіз публікацій і власний досвід дозволяє говорити про необхідність формування соціокомунікативної компетенції студентів технічних вузів за допомогою предмета «Іноземна мова». Е.Ю. Зеєр у структурі будь-якої компетенції виділяє у якості компонентів знання, вміння та навички, особистісні якості учнів, а також установки і досвід викладання. Про необхідність формування комунікативної компетенції у процесі вербального спілкування з урахуванням різноманітних специфік вказується в роботах І.Л. Бодуена де Куртене, Ф.І. Буслаєва, В.В. Виноградова, Г.О. Винокурова, Т.І. Панько, О.О. Потебні, А.А. Шахматова, Л.В. Щерби та ін. Розвиток соціокомунікативної компетенції є невід'ємним компонентом сучасних технологій навчання іноземним мовам, оскільки вона доповнює і видозмінює граматичні та структурні методи, проте не виключає уваги до них в роботі Р. Джонса (*The second language curriculum*. Cambridge University press, стр. 261). В.І. Андрєєв вважає, що навчання комунікативності являє собою «результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення діалектичних цілей» [2].

Мета і постановка задачі

Сьогодні актуальними завданнями навчання іноземній мові в технічному вузі є навчання практичному володінню іноземною мовою як на суспільно-побутовому, так і на професійному рівнях, забезпечуючи прилучення май-

бутніх інженерів до світової культури, науки, виходу на світовий ринок, тобто розвитку комунікативної компетенції, що і вимагає типова програма з англійської мови для технічних вузів [3].

На сьогодні спостерігається підвищений інтерес до вивчення іноземних мов, головним чином англійської. Знання іноземної мови розглядається як невід'ємний атрибут досягнення професійного та особистісного успіху. Уміння спілкуватися з колективом, підлеглими, використовуючи професійну термінологію, стає необхідним, у зв'язку з тим, що у студентів, магістрантів, аспірантів з'являється можливість брати участь у міжнародних конференціях, олімпіадах, стажуватися або продовжувати освіту в європейських вузах. Без володіння іноземною мовою на професійному та загальнонауковому рівнях випускнику технічного вузу досить важко знайти свою нішу на ринку праці, знайти цікаву, високооплачувану роботу з перспективою росту і здійснювати професійну діяльність на високому рівні, бути в курсі нових розробок і досягнень у своїй професійній сфері.

Технології формування соціальної комунікативності студентів технічних вузів за допомогою предмета «Іноземна мова»

У зв'язку з цим при навчанні іноземній мові в технічному вузі особлива роль відводиться формуванню загальнонаукової технічної компетенції студентів, знанню загальнонаукової лексики іноземної мови і вмінню використовувати її у професійному спілкуванні. Потенціал дисципліни «Іноземна мова» полягає в її змісті, що включає в себе такі складові теми: «Acquaintance» («Знайомство»), «My future specialty» («Моя майбутня спеціальність»), «Influence of engineering on ecology» («Вплив техніки на екологію») і т.д., мовні кліше (greeting, meeting, parting, excuse, demand), соціальний етикет (норми поведінки в різних ситуаціях, наприклад «Road accident» («ДТП»), «Trouble with the car» («Поломка авто»), немовні формули (жести, міміка), адекватні дії з мовними партнерами), логіка висловлювання, ясне вираження думки. Дисципліна «Іноземна мова» у процесі формування соціальної компетенції у майбутніх інженерів використовує такі види робіт як групові та парні, мозкові штурми, дебати,

круглі столи, дискусії, рольові ігри, проектні роботи і т.д. У зв'язку з тим, що будь-яка форма навчання передбачає наявність партнера, на заняттях з іноземної мови, на відміну від занять з інших дисциплін, виникають оптимальні умови для спілкування студентів один з одним для обміну інформацією, для особистісної взаємодії. Сучасні технології навчання (рольові ситуації, ситуативно-рольові ігри, проекти і т.д.) сприяють формуванню у студентів досвіду міжособистісного спілкування, вирішення конфліктів, участі у прийнятті групових рішень, умінь і навичок конструктивної взаємодії, обміну інформацією, прогнозування та врегулювання конфліктів, прищеплення організаторських умінь і навичок на етапі навчання у модульованих ситуаціях. При такому підході у студентів підвищується мотивація до вивчення іноземної мови, поступово виробляється діяльна позиція, а засвоєння професійного лексичного словника і загальнонаукової лексики імплементується через моделювання ситуацій, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю, набуття досвіду та використання навчальної інформації у професійній діяльності.

Ефективність організації процесу навчання багато в чому залежить від навчальних матеріалів з іноземної мови. Основною метою навчальних матеріалів, створених і використовуваних при навчанні в ХНАДУ, є забезпечення ефективних засобів для набуття необхідних комунікативних умінь. Такі навчальні посібники, як «The Highway Code», «Transportation», «English Bachelor's course in Ecology», «Driver's manual» використовуються для різних рівнів навчання іноземній мові з метою підвищення мотивації студентів і розвитку навичок соціальної комунікативної компетенції. Навчальні посібники включають не тільки автентичний матеріал, тренувальні лексико-граматичні вправи, вправи на комунікативному рівні, ігрові ситуації, завдання для проектної роботи; сюди також входять граматичний курс, діалоги для заучування, короткі історії для прослуховування і наступного обговорення в аудиторії.

Слід звернути особливу увагу на новітні методи навчання іноземній мові, наприклад, інтерактивні, мультимедійні, інтенсивно-сугестивні, що сприяють подоланню однієї з найважливіших складностей при навчанні комунікативності, як професійної, так і суспільно-наукової, – подоланню психологічно-

го бар'єру при спілкуванні іноземною мовою. Серед групових та парних форм роботи хотілося б відзначити рольові ігри та виконання проектів, широко використовуваних на заняттях з англійської мови у ХНАДУ, тобто форм занять, що у великій мірі сприяють формуванню та розвитку соціальної та комунікативної компетенції у майбутніх інженерів.

Психологічно доведено, що «гра» мотивує розвиток комунікативної компетенції, будучи одночасно досить цікавим видом роботи для студентів і аналогом мовних вправ, завдяки яким розвиваються навички всіх видів мовленнєвої діяльності. З психологічної точки зору, гра визначається як діяльність, предмет, мотив, який лежить у самому процесі її здійснення. Ігрові технології на початковому етапі навчання професійній комунікації іноземною мовою в технічному вузі забезпечують глибокий, тривалий характер засвоєння знань, навичок і вмінь професійної і загальнотехнічної іноземної мови. Використання «гри» формує і розвиває у студентів навички та вміння знаходити необхідну інформацію, перетворювати її, виробляти на її основі плани і рішення як стереотипних, так і нестереотипно професійних ситуацій іноземною мовою. У ХНАДУ на факультетах транспортних систем, автомобільному пропонуються і реалізуються такі ігрові ситуації, як: «Road safety» («Безпека дорожнього руху»), «Road accident» («ДТП»), «Road driving test» («Іспит з водіння»), «The Highway Code Test» («Іспит з правил дорожнього руху»), «At the gas (petrol) station» («На заправці»), «Buying a car» («Купівля авто»), «Trouble with the car» («Поломка авто»), «I'd like to have my car repaired» («Я би хотів відремонтувати свій автомобіль») і т.д.

Використання сучасних технічних засобів навчання при навчанні професійній комунікації сприяє формуванню пізнавального інтересу, який, як відомо, домінує в ієрархії мотивів навчання. Досить актуальним методом навчання комунікативності є використання відеофільмів, відеокліпів, відеосюжетів, відеофрагментів, телепрограм на іноземній мові, пов'язаних із професійним інтересом студентів. Модель навчання професійному спілкуванню включає відповідний лексико-граматичний матеріал, а також використовуються необхідні для даної ситуації кліше, ключові фрази, репліки, що мають правильне інтернаціональне оформлення.

Наприклад, при вивченні таких тем, як «Митниці і митний контроль», «Паспортний контроль», «На кордоні (проходження вантажів)», «Готель», «Проблеми з автомобілем», «ДТП» і т.д. використовуються відеоматеріали, відповідні достатньо ефективно моделюваній ситуації. Багато використовуваних сюжетів є важливими завдяки своїй автентичності і своєму країнознавчому і міжкультурному аспекту. Проектна методика широко використовується для формування предмета «Іноземна мова», загальнонаукової технічної та професійної компетенції студентів [4]. Основною метою цього методу є навчання іноземній мові на активній основі з урахуванням інтересів тих, хто навчається, тобто воно є студенто-центричним, що сприяє навчанню активному володінню іноземною мовою, і це стає характеристикою інженера. Говорячи про проектну методику, слід підкреслити, що вона сприяє розвитку інтелектуальних здібностей студентів, підводить їх до можливості самореалізації, розвитку самостійного мислення, прийняття рішень, знаходження наукових методів, їх обґрунтування і реалізації, що на сьогодні не було б можливим без Інтернету, мультимодальних, інтерактивних методів навчання, які використовуються на кафедрі іноземних мов ХНАДУ. Такі проектні завдання, як «Вантажні перевезення у Великобританії та Україні», «Громадський пасажирський транспорт у США та Харкові», «Пасажирські перевезення 21-го століття», «Безпека дорожнього руху», «Інтермодальні перевезення», «Сучасні технології на службі індустрії перевезень» і т.д. сприяють розвитку особистості кожного окремо взятого студента, вміння працювати в колективі, приймати рішення, формують такі якості, як ініціативність, самостійність, активність, критичне і творче спілкування, вчать нести відповідальність за рішення, тобто ро-

звиваючи соціальну комунікативність іноземною мовою, проектний метод виховує перелічені вище якості, необхідні в сучасному світі.

Висновки

Сучасні технології навчання іноземній мові у технічному вузі формують соціально-психологічну особливість студентів, підвищують створення необхідної мотивації до вивчення іноземної мови, а через нього – інтерес до своєї майбутньої професії.

Література

1. Льюис Р.Д. Деловые культуры в международном бизнесе. От столкновения к взаимопониманию / Р.Д. Льюис. – М.: Дело, 1999. – 231 с.
2. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно-методической деятельности / В.И. Андреев. – М.: Высшая школа, 1981. – 240 с.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. – К.: Ленвінт, 2005. – 120 с.
4. Кохендерфер Ю.В. Проектная методика с использованием информационно-коммуникативных технологий обучения немецкому языку / Ю.В. Кохендерфер // Иностранные языки в школе. – 2008. – №4. – С. 47–52.

Рецензент: О.В. Бажинов, професор, д.т.н., ХНАДУ.

Стаття надійшла до редакції 21 березня 2013 р.